

Naisen elämän toinen mahdollisuus:

AIKUISKOULUTUS VIRKISTÄÄ JA NUORENTAA

Arja Kilpelän väitöstutkimus Naiset paikkaansa etsimässä. Aikuiskoulutus naisen elämänsä rakentajana (2000). Jyväskylän yliopisto.

Mikä saa aikuisen naisen palaamaan ammatilliseen koulutukseen, ja mitä siitä seuraa? Mitä merkitystä koulutuksella on naisille itselleen ja miten se muuttaa naisten elämää?

Ei ole olemassa mitään erityistä naisaikuisopiskelijatyyppejä, vaan koulutukseen hakeutumisen syyt ovat aina yksilöllisiä. Arja Kilpeläinen toteaa väitöskirjassaan. Hyvin erilaisissa elämäntilanteissa elävät naiset ovat toteuttaneet kouluttamishankkeita. Koulutus on yleensäkin oman elämän pohdinnan ja arvioinnin vaihe, jossa käsitykset itsestä tai omasta elämästä muuttuvat, ja elämään lähdetään hakemaan uusia uria. Koulutuksella naiset etsivät paikkaansa työelämässä, perheessä ja ”omassa itsessään”.

Joitakin yhteisiä syitä koulutukseen hakeutumiseen kuitenkin löytyy. Koulutus on naiselle ns. toinen mahdollisuus. Aikuiskoulutuksella voi paikata nuoruusaikaisen koulutuksen puutteita ja tyydyttää unelmia ja haaveita. Toiseksi koulutus tuottaa uusia mahdollisuuksia työmarkkinoille ja laajemminkin yhteiskunnassa toimimiseen. Aikuiskoulutus on myös muutostekijä naisen elämänsä rakentamisessa. Koulutustasoaan kohottamalla naiset hakevat muutosta sekä aikaisempaan työuraansa että omaan elämäänsä. Ne naiset, joilla ei ole ollut vakinaista virkaa, pyrkivät koulutuksen avulla kiinnittymään työmarkkinoille. Toisaalta naiset pyrkivät koulutuksella muuttamaan aikaisempia asemiaan työelämässä tavoitteenaan paremmin palkattu, vaativampi, vastuullisempi ja arvostetumpi työ. Koulutus mahdollistaa myös alueelli-

sen liikkumisen. Koulutuksella naiset hakevat kuitenkin myös etäisyyttä perheeseen ja työhön. Koulutus on keino parantaa elämän sisältöä ja laatua. Se on joillekin myös elämän uudelleen rakentamisen väline.

Kolmanneksi aikuiskoulutus on naisille selviytymistekijä. He pyrkivät koulutustasoaan kohottamalla säilyttämään työmarkkina-asemansa sekä takaamaan elämänsä sujuvuuden.

Henkilökohtaisten syiden lisäksi tutkittavien naisten kouluttautumiseen vaikutti myös koulutusjärjestelmän murros eli lähihoitajakoulutuksen alkaminen toisella asteella ja ammattikorkeakoulutuksen käynnistyminen sekä se, että kyseessä oli viimeinen kaksi- ja puolivuotinen sairaanhoitajakoulutus. Naiset olettivat oman työllisyystilanteensa heikenevän ja määräaikaisten työsuhteiden päättyvän. Toisaalta naiset pelkäsivät alan ammattirakenteen muuttuvan.

Keskeisenä tuloksena nousi esiin jännite toisaalta ajan niukkuuden ja väsymyksen tunteiden ja toisaalta virkistymisen ja nuorentamisen tunteiden välillä. Naisten kokemus ajan niukkuudesta ja väsymisestä syntyi opiskelun ja muun elämän yhteensovittamisesta. Virkistymisen ja nuorentamisen kokemukset puolestaan johtuivat sisäisestä muutoksesta, joka seurasi uuden sfäärin ja uuden subjektiivisen tilan ja roolin ottamisesta.

Naisissa tapahtunut sisäinen muutos tuli kouluttamishankkeen aikana näkyviin myös naisten ulkoisen habituksen muuttumisena. He alkoivat kiinnittää entistä enemmän huomiota pukeutumiseensa, meikkaukseensa ja kampaukseensa.

Opiskelun, perhe-elämän, työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen oli tutkittaville naisille keskeistä siitä huolimatta, että heidän opiskelunsa aloittamisen syynä oli elämänvaiheen kokeminen sopivaksi opiskelulle. Naiset pyrkivät saamaan opintojensa aloittamiselle perheensä hyväksynnän sekä perheneuvotteluihin varmistamaan arjan sujumise. Naiset kuitenkin kokivat, ettei heillä koulutuksen aikana ollut riittävästi aikaa perheelle, ystäville ja harrastuksille. Opiskelunsa kielteisimpinä vaikutuksina naiset pitivätkin taloudellisten menetysten ohella ajan vähyttä ja uupumistaan.

Naisten perhesidos aiheutti heille syällisyyttä ja riittämättömyyden tunteita suhteessa lapsiin, ja koulutuksen edetessä lisääntyivät myös ongelmat puolison kanssa. Perinteinen kotitöiden jako säilyi useimmissa perheissä koulutuksen aikana. Jos naiset eivät olleet onnistuneet muuttamaan perheen sisäistä työnjakoa, he alensivat kotitöiden tasoa sekä organisoivat arjen käytäntöjä uudella tavalla. Kaiken kaikkiaan koulutuksen aikana perheessä syntyneiden ristiriitojen ratkaisija näytti yleensä olevan nainen.

Koulutuksella naiset pyrkivät välttämään työmarkkina-asemiensa heikkenemisen tai työttömyyden tai kiinnittymään työmarkkinoille. Naiset näkivät koulutuksen myös uudistavan heidän omaa työtään ja tuottavan uutta osaamista. Joillekin koulutus oli myös ns. toinen mahdollisuus saavuttaa toivottu ammatti ja toteuttaa ammatillinen unelma. Koulutusta pidettiin myös keinona sosiaaliseen kohoamiseen, parempaan palkkaan ja vastuullisempaan työhön. Enemmistö naisista kielsi kuitenkin kunnianhimonsa ja tasa-arvopyrkimyksensä.

Taloudelliset kysymykset nousivat keskeisiksi naisten pohtiessa koulutukseen hakeutumisista. Ne koettiin myös yhdeksi koulutuksen kielteisimmistä piirteistä. Tulos osoittaa, että erilaisten tukijärjestelmien olemassaolo ja kehittäminen ovat merkittäviä aikuiskoulutuksen mahdollistajia, ja niillä on merkitystä koulutuksellisen tasa-arvon toteuttajina.

Myös oppilaitoksen sijainti näytti vaikuttavan

merkittävästi koulutus päätökseen. Alueellisesti hajautettu koulutustarjonta on perheellisen aikuisopiskelijan kannalta välttämätöntä.

Ammatillisella aikuiskoulutuksella oli naisille kokonaisvaltainen merkitys. Se oli hyvin henkilökohtaista, sosiaalistava ja jossain määrin myös tasa-arvoistava.

Keskeisin koulutuksen henkilökohtainen merkitys naisille oli ihmisenä kasvaminen, itsenäistyminen sekä itsevarmuus ja itsetunnon kohominen. Opiskelu toi elämään uusia ihmissuhteita ja uuden sosiaalisen roolin. Joidenkin opiskeluryhmän jäsenten väliset sosiaaliset suhteet kehittyivät opiskelun edetessä ystävyudeksi.

Koulutuksen tasa-arvoistavaa merkitystä naiset eivät mieltäneet kovinkaan hyvin. Tasa-arvonäkemuksiin työelämässä näytti vaikuttavan ennen kaikkea naisten oman työhistorian kokemukset. Koulutuksen tasa-arvoistavaa vaikutusta perhe-elämään tutkittavat naiset eivät olleet myöskään tiedostaneet.

Koulutuksessa onkin syytä kiinnittää enemmän huomiota koulutuksen merkitykseen identiteetin rakentajana sekä sosiaalisten valmiuksien kehittäjänä, ei vaan ammatti-identiteetin, vaan myös muuttuneiden työmarkkinoiden kannalta.

Nykyisessä oppimiskäsityksessä ja opetussuunnitelmissa korostuu yksilöllisyys, joka näkyy koulutuksessa valinnaisuutena ja vapaaehtoisuutena sekä mahdollisuutena suorittaa opintoja eri oppilaitoksissa. Tämä on ristiriidassa tutkimustulosten osoittaman pitkäkestoisen ryhmäprosessin merkityksen kanssa, tutkija toteaa. Opetuksen järjestelyin tulisi jatkossakin mahdollistaa mahdollisimman pitkäkestoiset ryhmäprosessit, jotka ovat yksittäiselle oppijalle monelta kannalta merkityksellisiä.

Arja Kilpeläinen väitteli 12.5.2000 Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa vastaväittäjänä tohtori Leena Koski. Kirjan myynti: myynti@library.jyu.fi.